Dr. Téglás Gábor
(traducere de ec. Nicu Jianu - publicist)

„PĂDURENII DIN JUDEȚUL HUNEDOARA”

În cele ce urmează, pentru valoarea documentară deosebită, vom publica o comunicare susținută de hunedoreanul **dr. Téglás Gábor,** la Societatea Maghiară de Geografie și publicată în revista **„FÖLDRAJZI KÖZLEMÉNYEK”** („Comunicări de Geografie”), vol.7, anul 1879, editată de **Societatea Maghiară de Geografie**, Budapesta, tipografia **Fanda Joszef**.

«Pe cel mai înalt vârf (al munților Poiana Ruscă, n.n.), se întâlnesc județele Hunedoara, Caraș și Severin. Borna de hotar, așezată aici în 1821 de către autoritățile grănicerești, stă și acum neclintită, în timp ce **triolitul** militar este aproape distrus de vijelii.

La drumul de întoarcere, trecem prin tăietura de pădure de la **Vlădeasa** și putem să vedem, mai de aproape, cea mai prosperă ocupație a localnicilor: producerea mangalului (**bocșeritul**, n.n.).

Ocupație de secole a acestei populații sărace (**pădurenii**, n.n.), bocșeritul a influențat atât de mult existența și viața socială a acestora, încât doar despre animalele din gospodărie mai vorbesc cu atâta drag, ca și despre făcutul mangalului.

Nănași cu „Pomii Raiului”, Lunca Cernii de Sus, 1930-1931 (foto: Denis Galloway)

Producerea mangalului se face în adâncul pădurii, lemnul tăiat, mai ales de fag, se așează după un anume meșteșug, în stive, așa numitele **bocșe,** se acoperă cu frunze și pământ și, în funcție de mărimea bocșei, care poate fi de 20-30 până la 50 de m^3, arderea acestor bocșe durează până la 12 zile.

În tot acest timp, acasă, în sat, rămân doar femeile și bătrânii, pentru că bărbații, care nu sunt ocupați cu producerea mangalului, coboară în satele de pe **Valea Mureșului,** unde lucrează, în parte (jumătate / jumătate) terenurile arabile, deoarece pământul lor, de slabă calitate, le răsplătește cu foarte puțin munca grea. În zona **Govăjdiei**, am mai văzut și parcele cultivate cu porumb, dar (în satele de pe culmi), orzul, ovăzul și grâul de primăvară sunt **culturile principale,** până și legumele cultivate sunt puține. Chiar și proviziile de ceapă, necesară datorită lungilor perioade de post, se cumpără de la târguri.

Doar varza și cartofii s-au aclimatizat în zonele înalte (locuite de pădureni, n.n.) și fără acestea nu există nici o masă de sărbătoare. Dar, să nu vă gândiți la vestitele sarmale ardelenești, pentru că despre sarmale nu se știe prin aceste locuri, toată arta gastronomică se reduce la o fiertură de varză murată cu carne de porc.

Hrana lor, de altfel, este cât se poate de simplă și sărăcăcioasă. În afară de casele popilor, în celelate gospodării pădurenești omul civilizat mai că poate să moară de foame, atât de nedigerabilă este mâncarea ce i se așează pe masă.

Păsări nu prea cresc pe lângă casă din cauza răpitoarelor, așa că pun pe masă musafirilor ceea ce mănâncă și ei zi de zi:o fiertură de varză cu carne de porc și plăcinte cu brânză.

Dar și un astfel de meniu poți întâlni în puține gospodării, pentru că, în mod obișnuit, se mănâncă mămăligă cu brânză de capră sau cu lapte-dulce sau acru, ca să nu mai vorbim de vasele în care se gătește, care lasă de dorit în privința igienei.

Acest **meniu** este valabil doar în perioadele când se mănâncă „de dulce”, pentru că, în lungile perioade de post, fiertura de varză, cartofii sau fasolea și „țiberul” sunt mîncărurile obișnuite.

Țiberul este de fapt borhotul rămas de la fierberea țuicii de prune, îndoit cu apă. Doar un stomac obișnuit cu așa ceva poate digera astfel de bucate.

De aceea, cei trimiși prin aceste locuri de diverse autorități trebuie să-și asigure cele necesare, până și pâinea trebuie să și-o aducă de acasă, pentru că pe aici pâinea este un **articol de lux**, pe care, doar dacă ai mare noroc, îl poți găsi.

Pădurenii se simt mulțumiți și îndestulați, dacă pot mânca mălai tare ca piatra cu ceapă, lapte și brânză, întâlnești printre ei mulți oameni voinici și în putere.

Plăcintele, pâinea de secară, mălaiul, se coc la fel ca în urmă cu mii de ani.

Pe o lespede mare de piatră, se face foc și când este suficient de încinsă, se dă la o parte jăratecul și se așează aluatul pe lespede, după care se acoperă cu un capac (**țestul**,n.n.), după puțină vreme, este gata delicatesa. Despre această modalitate de gătit, Brillant Savarain sigur nu are cunoștință, dar totuși mii de oameni trăiesc în astfel de condiții.

Și construirea caselor este foarte primitivă și chiar dacă bunul Dumnezeu i-a dăruit cu lemn pentru construcții din belșug, pe care îl pot procura la prețuri derizorii, își construiesc case mici și atât de scunde, încât abia poți sta în picioare. În schimb, acoperișurile, învelite cu paie, sunt înalte și cu pantă abruptă, pentru ca zăpada să alunece în voie. Casele nu au o temelie, pe locul ales pentru construcție, se așează un rând de piatră, peste care se așează bârnele, care doar pe dinăuntru sunt tencuite și, eventual, văruite, această treabă nefiind o preocupare importantă puntru femeile lor.

În mod obișnuit, locuința are doar o singură încăpere, din care, o ușă scundă și strâmtă duce spre cămară, unde poți intra doar aplecat. Ferestrele sunt mici, vara acoperite cu un grătar de lemn, doar iarna se pune sticlă.

Imaginați-vă ce atmosferă (ce aer, n.n.) se creează în acest spațiu strâmt, unde, de multe, ori trăiesc trei generații: familia celor bătrâni, cea a fiului și chiar a nepotului lor și unde noțiunea de **aerisire** este necunoscută...

Sat pădurenesc, în perioada interbelică
(foto: Denis Galloway)

De-a lungul pereților, se află lavițe de lemn, care sunt folosite, atât pentru păstrarea hainelor, cât și pentru dormit.

În casele lor, rar se găsește mai mult de un pat și cel care nu apucă loc în pat sau pe lavițe, își așterne **pe podeaua de lut** (pământ n.n.).

Sub tavan, alături de câteva icoane, cu figuri primitive, cumpărate de prin târguri, atârnă semnele bunăstării familiei – căni și tăniere, folosite doar la **Paști, Crăciun și Bobotează** sau la alte sărbători.

Botezul anual al casei cade în ziua celor trei crai și e o mare sărbătoare, dar într-o casă nouă, nimeni nu se mută înainte de a fi **botezată** de popă.

Singura mobilă cumpărată în casă este masa, celelalte necesare casei și le confecționează singuri; fiecare bărbat se pricepe la cioplit și meșterit, chiar și căsuțele ori casele și le fac ei singuri, ajutați de rude și vecini.

Iarna, în jurul vetrei (vatra liberă n.n.), se adună întreaga familie. Aici, mănâncă și stau de povești la lumina focului, pentru că lumânări sau lămpi se folosesc rar.

Pentru ieșirea fumului, există o **deschizătură largă**, prin care, după ce focul se stinge, intră, în voie, vântul. Este deja un mare lux dacă, deasupra vetrei, se construiește și un sistem de evacuare a fumului (**căloni** n.n.). De cele mai multe ori, însă, fumul îți găsește singur calea de a ieși din casă, nu înainte de a le înroși (irita n.n.), tuturor ai casei, ochii. Darămite, când deasupra vetrei, mai atârnă oale și ceaune, să vezi atunci ce treabă frumoasă!

În această atmosferă, cei bătrâni le povestesc copiilor și celor tineri, istorisiri de groază, **cu draci, strigoi și vrăjitoare.**

Până și credința religioasă este legată de **fantome** și **strigoi**, iar după slujbele ținute de „popă", în sufletele lor, nu sălășluiește pacea cerească, ci mai degrabă, spaima și groaza de aceste lucruri teribile.

Această credință oarbă, de cele mai multe ori, se reflectă în dese și îndelungate **perioade de post,** în care recunoaștem, mai degrabă, amintirile unor credințe păgâne.

Astfel**, lunea**, se postește, pentru ca animalele gospodăriei să fie ferite de lupi; cinci zilei de **marți** se postește, pentru a fi apărați de diavol și de alte ființe înspăimântătoare. Pădurenii cred că și **obiectele neînsuflețite au suflet** (duh), cu atât mai mult animalele. Animalele cu năravi (îndărătnice) sunt dojenite asemenea copiilor neastâmpărați, la școală.

Dacă pățesc vreun necaz sau îi ajunge vreo boală, se duc la o **vrăjitoare**, de obicei țigancă, care, cu incantații, îl alungă pe diavol... În cazul unor boli mai grele, hainele celui bolnav (cămeșa și izmenele) se așează la o răscruce de drumuri, în pădure, și din crengi înfrunzite, se alcătuiesc capul, mâinile și picioarele (se face o **momâie**), pentru a-l speria pe **necuratul.** Dacă cineva ia aceste haine, efectul este și mai sigur, pentru că asupra aceluia se va abate **suferința trupească** a bolnavului. Este obiceiul ca furca de tors a femeii să fie înfiptă lângă o potecă strâmtă, îngustă, pentru a fi siguri că furca va fi agățată și mișcată de la loc și, astfel, duhurile rele să părăsească pe cel în suferință, pentru că pădurenii cred că toate necazurile și bolile vin de la **diavol și duhuri rele.**

De altfel, medicamentul universal, pentru orice beteșug sau suferință, este țuica (vinarsul n.n.), folosită rece, caldă, simplă sau cu mirodenii, la fel și **buruienile de leac** (plantele medicinale), tratamentul fiind același, indiferent de boala pacientului.

Este cumplit să vezi **suferința** celor care au febră, pe care familia îi privește cu groază, fiind convinși că frisoanele acestora sunt rezultatul **puterii diavolului.**

Ciuma nu este altceva decât **femeia neagră**. Și dacă 9 femei, într-o singură noapte, țes, croiesc și cos, până dimineață, o cămașă și o așează în hotarul satului, atunci ciuma va părăsi satul. („Cămașa ciumei",n.n.).

Bolnavul care zace la pat **postește,** de asemenea, **lunea**; în afară de această zi, femeile țin, în mod obiș-

Joc la o Nedee în Cernișoara Florese, în anul 1927 (foto: Denis Galloway)

nuit, **post, vinerea,** probabil o tradiție moștenită de la romani, care, după cum se știe, dedicau ziua de vineri **zeiței Venus**.

Mai vizibile sunt superstițiile și obiceiurile legate de înmormântare. După instalarea morții, întreaga familie plânge cumplit, îl așează pe mort într-un sicriu simplu, din scândură, inima îi este străpunsă cu un ac lung (o țepușă lungă), pentru ca nu cumva să se transforme în **strigoi,** în nas și gură, i se pun **căței de usturoi,** sub limbă, sub cap sau sub perna din sicriu, se așează câțiva **creițari (obolul lui Charon).**

La plecare de la casa mortului, se sparge o oală de lut; o femeie deschide și închide de trei ori ușa casei. Bărbații urmează cortegiul cu capul descoperit, iar femeile, cu părul despletit. Cei avuți tocmesc și **bocitoare,** așa cum era obiceiul și la romani.

Dacă sicriul era dus cu carul, la întoarcere, era răsturnat, pentru ca mortul să nu se facă strigoi. Până la cimitir, **se opresc de 7 ori**, iar popa și ajutoarele sale, cu lumânări în mâini, cântă din Evanghelie. Morților li se așează la mormânt însemne diferite: unui copil mic (băiat n.n.), i se pune un **stâlp simplu**; unei fetițe, **un stâlp de crestături**;unei femei măritate, o **cruce cu crestături**; iar unui bărbat, o **cruce simplă**, dar „ramurile"crucii sunt prinse cu scândurele, simbolizând Sfânta Treime. Este obiceiul ca, în mormânt, să se așeze și vase din lut. După înmormântare, este obiceiul să se facă și o **pomană** cu toți participanții la înmormântare, pentru ca sufletul răposatului să ajungă în Rai. Peste trei zile, peste 6 săptămâni și peste un an, din nou este pomenit cel adormit, cu o masă, cu rudele mortului și cu invitați.

De altfel, de la naștere și până la moarte, pădurenii sunt supuși **superstițiilor.**

La botez, moașa îi face mai multe noduri hăinuțelor pruncului, pentru a fi ferit de spiritele rele; la căciulița copilului, se pune o panglică roșie, care să îl păzească de **deochi**, pentru că, „de la deochi se trage durerea de cap și alte boli mai grave."

Aceasta se practică și la animalele din gospodărie, mai ales la porcii grași. Dacă o persoană cu privirea puternică și sprâncene împreunate îl privește pe copil, acesta este deochiat și îi produce o puternică durere de cap. Atunci, membrii familiei aleargă afară și iau așchii de pe bârnele casei, fac cărbuni din așchii și le sting cu apă neîncepută și îl **descântă pe prunc,** pentru a îndepărta efectele deochiului.

De obicei, pruncul este așezat într-un leagăn (**coș**) atârnat de o grindă a casei, lăsat astfel, în „grija / protecția lui Dumnezeu". Se pare că această protecție îi ajută, copiii sumar îmbrăcați, în miezul iernii, iasă afară și nu li se întâmplă nimic, și nu puțini oameni ajung la vârstele de 60-70 de ani, și mai mult.

În ciuda aerului curat de la munte, din cauza nerespectării unor reguli de viață, nu sunt ocoliți, de **epidemii,** dar totuși mor destul de puțini, cum s-a întâmplat și la ultima epidemie de holeră.

În privința căsătoriei, **datinile** și **superstițiile** sunt mai presus decât **sentimentele.** Un stâlp înfipt în fața casei semnifică că la acea casă este fată de măritat.

Fetele de măritat doresc să știe cum le va fi viitorul soț (**ursitul**). Pentru aceasta, în prima zi de Anul Nou, fata ia, la întâmplare, un braț de lemne crăpate (sparte), pentru foc, și dacă sunt în număr cu soț, atunci se va mărita în anul care abia începe. Se duce apoi la cotețul porcilor, și dacă aceștia vor grohăi la apariția fetei, este un semn bun. Merge apoi la gard și numără parii, și dacă al 15-lea par este drept, va avea un soț frumos, iar dacă parul este strâmb, soțul va fi pocit, cocoșat, etc.

Învelirea miresei sub măr, la Alun, în Ținutul Pădurenilor, în 1927 (foto: Denis Galloway)

Tinerii se cunosc la joc (**Hora satului)** sau la munca câmpului și la păzitul animalelor la pășune. Nu își pierd prea multă vreme cu **făcutul de curte**, ci își spun scurt și direct ce au pe inimă și, dacă „cavalerul" Ion sau Niculae este deja „scăpat de armată" sau dacă din anumite motive familiale primește învoirea să se însoare înainte de a-și fi făcut armata, atunci își alege **vornicii** care se numesc **gazde** (gazda mare și gazda mică), și care, într-o bună zi, gătiți de sărbătoare, cu **toiege** împodobite cu panglici, se înfățișează la casa fetei și îi cer mâna,

de la părinții acesteia, din împuternicirea cinstitului însurățel.

În cazul unui răspuns pozitiv, sunt invitați în casă și tratați cu țuică. Toate cele mai de sus sunt **spuse în versuri**, deși, se pare, că pădurenii nu prea sunt dăruiți cu acest talent.

Fiind lămurită **problema zestrei**, se stabilește data nunții și apoi tinerii se înfățișează în fața popii, care îi descoase în privința tăriei credinței religioase, le pune felurite întrebări (**se spovedesc** n.n.).

În dimineața nunții, cu strigăte și chiote de veselie, în mare larmă, **mirele** cu alaiul său se înfățișează la **casa miresei.** Sunetele **cimpoiului** și al **fluierului** anunță de departe sosirea alaiului mirelui, iar cei de la casa miresei închid / încuie, din vreme, porțile și ușa casei.

Apoi, datorită chiotelor, a bătăilor în poartă și a gălăgiei, apare gazda (**vornicul miresei** n.n.) și solul mirelui îi spune acestuia scopul venirii, cerând să se înfățișeze mireasa. *„Ei, dacă mireasă (**nyevastă**) vă trebuie, iat-o!"* Și astfel, împing în față (înfățișează) o **babă urâtă,** îmbrăcată în tot felul de zdrențe. Această apariție stârnește hohote de râs și protestele alaiului mirelui: *„Aceasta nu-i mireasa, vrem mireasa adevărată!"* Această scenă se mai repetă o dată, de două ori, punând la încercare răbdarea cetei mirelui. În sfârșit, îi vine rândul **adevăratei mirese,** întâmpinată cu strigăte de bucurie și alaiul mirelui intră în curte, iar o parte din ei intră în casa miresei. După ce se desfășoară întreg ritualul, **zestrea miresei** se încarcă în car și se pregătește de plecare spre casa mirelui. Veselia și hărmălaia încetează, pentru că fata, cu inima îndurerată, își ia rămas bun de la părinți. După minute de tristețe, veselia izbucnește din nou, și cu chiote de bucurie și cântece din cimpoi și fluier, alaiul pornește la drum, spre casa mirelui. Acolo, sunt așteptați de părinții mirelui în poarta gospodăriei, care așează o masă scundă lângă car și, ajutată (ținută de mână) de **soacră** sau o altă rudă apropiată a familiei (dacă nu mai trăiește soacra,n.n.), mireasa coboară din car, călcând pe masă. Apoi, ținută de mână (de soacră sau o rudă apropiată a familiei,n.n.), mireasa este condusă prin **gospodărie**, **la șură, grajd, cocină,** etc., își pune mâna / atinge cu mâna toate obiectele din gospodărie, aceasta simbolizând că de acum încolo ea este gospodină. În unele sate, un răstei de lemn (piesă de la jugul boilor) se aruncă peste casă, simbolizând ca noua familie să nu aibă altă pagubă. Au însă mare grijă, ca nu cumva să-i cadă în mână miresei un răstei de fier sau alt obiect de fier să fie aruncat peste casă (adică paguba să fie un băț de lemn, ușor de recuperat, neînsemnat, și nu un răstei de fier, mai valoros, simbolizând o pagubă însemnată n.n.).

Tânăra pereche se duce, apoi, cu un ciubăr cu apă la **oltoanye** (adică la un pom fructifer tânăr din gospodărie) și udă pomul la rădăcină.

Când mireasa intră în casă, este întâmpinată cu un **tănier** cu pâine și sare și cu vinars de prune sau cu vin. Mireasa mărunțește pâinea și o aruncă peste nuntași, ca o binecuvântare adusă gospodăriei. Bucățelele de pâine sunt adunate cu grijă de nuntași și păstrate, pentru că vitele cărora li se vor băga în urechi aceste bucățele de pâine vor atrage cumpărătorii în târg. Dacă mireasa știe că cei ai casei sunt oameni cu un caracter urât, răi, ciufuți, suciți, se duce la șură și la grajd și amestecă/ schimbă părțile din care este făcut jugul boilor, mormăind într-una că „așa se vor schimba, de-acum încolo, și obiceiurile gospodăriei".

De obicei, abia spre seară, intră mireasa în casă, se aprind două lumânări, de o parte și de alta a intrării, și între cele două lumânări, noua nevastă este condusă înăuntru și se așează la masă, petrecerea continuând până în zori. Spre dimineață, se aduce un cocoș fript, cu o floare în cioc, semn că ospățul se apropie de sfârșit și nuntașii pot pleca spre casele lor.

La familiile mai înstărite, a treia zi după ospăț, vin neamurile pentru încă o petrecere.

Cocoșul are rol în comunitatea lor, nu numai fript, ci și viu, având tot felul de înțelesuri simbolice, la fel ca și cucul, coțofana, corbul sau iepurele, fiind considerat ca soli sau prevestitori ai unor spirite rele. Niciuna dintre aceste vietăți nu se bucură de asemenea autoritate ca și cocoșul, el fiind cel care are privilegiul de a anunșa mersul vremii, dar este și **ornicul / ceasul satului,** fiind nelipsit din orice gospodărie.

În ceea ce privește mersul vremii, potrivit pădurenilor, nu circulația atmosferică este cea care influențează vremea, ci „Mama vânturilor", iar singurul **vestitor / crainic / sol** al acestei mari doamne este cocoșul. Dar, nu orice fel de cocoș, care scurmă pe grămada de bălegar, ci unul deosebit, care numai că nu cântă „cucurigu", imediat ce iasă din ou! Este o specie necunoscută de zoologie, care are calități de barometru; doar pe acest cocoș îl trezește la miezul nopții mâna unui înger și el este primul în sat care cântă, ceilalți cocoși abia după aceea se trezesc și cântatul lor străbate satul, de la un capăt la altul, anunțând, cu primul lor cântat, că este miezul nopții! Acești cocoși „aleși", deosebiți, au penele negre sau stacojii (roșietice), mersul le este țanțoș, îi recunoști imediat că ei sunt cei care au relații cu cele

Mireasa stropește nuntașii cu apă, la Bunila, în 1927 (foto: Denis Galloway)

cereşti! De aceea, un astfel de cocoş este tratat cu respect, cel care ucide un astfel de cocoş ologeşte, mutește sau pățește alt necaz. Diavolul nu poate suferi cocoşii şi, la auzul cântatului cocoşilor, dispare imediat, pentru că puterea necuratului încetează la cântatul cocoşilor! Cocoşul negru şi câinele negru sunt cei mai buni protectori ai casei. Cocoşul se bucură de mare prețuire şi ca prezicător al vremii: dacă în zilele de vară, cocoşul cântă des / mult, noaptea va ploua; dacă este iarnă, vremea se înmoaie şi zăpada se va topi. Dacă cântă pe gard, va fi vreme bună; dacă stă pe pragul casei, vor veni musafiri. Cel mai rău este când cântă seara; aceasta anunță că gospodăria va fi călcată de hoți. Cei ai casei trebuie ca, de îndată, să lovească hornul casei cu un băț, pentru ca hoții să nu mai poată face nici un pas de la locul în care se află, gazda care nu procedează astfel îşi asumă riscul de a fi călcată de hoți. Dacă este secetă, un cocoş negru sau de culoare închisă este **înmuiat** într-o fântână sau într-un izvor, şi acesta va aduce ploaia! Dacă plouă prea mult, un cocoş alb este udat în fântână, ploile se vor potoli, astfel că, tot prin intermediul cocoşilor, sunt „reglate" şi baierele cerului.

Capra sau țapul de culoare neagră sunt socotiți soli ai diavolului, în mod obişnuit necuratul se arată în chip de țap sau capră de culoare neagră.

Se povesteşte că un tânăr dintr-un sat de munte (**Boia Bârzii**) a lăudat tare mult o fată din sat. Gelozia feminină a acționat imediat, o altă fată care o invidia a mânat, spre seară, o capră neagră spre casa fetei, o casă singuratică, în afara satului. Când capra neagră a intrat în ograda fetei, cei ai casei au înmărmurit când au văzut musafirul nocturn intrând în ocol, dar şi-au dat seama imediat că este lucru necurat, mâna unei vrăjitoare; s-au purtat frumos cu capra, au „ omenit-o" cum se cuvine şi astfel au îndepărtat puterea vrăjilor.

În istorioare de acest fel, cu diavoli,vrăji, vrăjitoare, vârcolaci, pădurenii cred cu sfințenie, iar orice apariții ale naturii sunt printre ei noi variante ale demonilor de a li se înfățişa.

Dacă în timpul ploii sau imediat după ploaie, iasă soarele, „dracul îşi bate nevasta". De Sf. Gheorghe, se pun crengi cu spini şi căpățâni de usturoi la uşa grajdului, ca strigoii să nu ia laptele vacilor.

Mesteacănul aşezat în fața casei nu se pune în cinstea venirii primăverii, ci printr-un mesteacăn înalt, subțire , curățat de crengi aproape până la vârf, unde se lasă un snop, se solicită protecția profetului Ieremia (Arminden), pentru semănăturile din grădină şi din holde. În ziua de Arminden, nu se seamănă plante prăşitoare.

Trebuie să aducem laudă femeilor pădurene, pentru că ele produc toată pânza şi postavul necesar straielor familiei, până şi opincile cu „gurgui " înalt sunt rodul muncii şi priceperii lor. Din pănură albă, femeile croiesc şi cos ciorapi („toloboni "n.n.), laibăre şi din trei bucăți mari de postav, croiesc şi cos o şubă călduroasă, trainică şi frumoasă, de se minunează tot satul !

Unele familii îşi permit să poarte şi cojoace îmblănite, dar acestea şi le procură de la târguri, ca şi pălăriile grele, cu calotă plată şi marginile răsfrânte, întoarse în sus, precum şi cureaua lată, **şerparul**, din piele, împodobit cu cusături.

Cu mare plăcere, poartă un mintean sau căput, din material de culoare închisă (sură sau maronie), împodobit cu cusături roşii şi verzi. Nu este, oare, evidentă influența mediului montan, al pădurii?

Portul, straiele femeilor pădurenilor, ca, şi, de altfel, al femeilor de pretutindeni, caută modalități de a le pune în valoare calitățile, dar aici, având în vedere condițiile lor, sunt de-a dreptul somptuase, luxoase chiar, cămăşile lor, croite din material aspru (pânza de cînepă n.n.), împodobite cu broderie în care predomină coloarea roşie, astfel încât, domnişoarele de la pension ar putea să ia model privind alcătuirile lor izvorâte din natură. Bineînțeles, că nu au modele dinainte stabilite, acest meşteşug se transmite de la mamă la fată.

Chiar şi straiele bărbaților sunt împodobite cu broderie, atât de frumos, încât nu îți poți imagina de unde, la acești oameni, atâta simțire artistică, atât de mult bun gust!

Despre moralitatea acestor oameni nu prea putem vorbi de bine. Răufăcători mărunți şi găinari nu prea întâlneşti prin aceste locuri.

Din păcate, pentru ei, credința religioasă înseamnă, mai degrabă, nişte forme exterioare de ceremonie, decât o simțire, o convingere internă; cu câteva cruci şi un **Tatăl nostru**, îl mulțumesc pe Dumnezeu. Poate şi perioadele lungi, în care tineretul trăieşte departe de casă, ducând o viață păstorească, este una din cauze, şi dacă undeva, este nevoie de educație, aici este acel loc şi aici putem spune: **Educație, vie împărăția ta!**

Nuntaşi cinstind, la Bunila, în 1927
(foto: Denis Galloway)